

Vak   **Maatschappijleer**
Thema   **Parlementaire democratie / Politieke besluitvorming**
Klas   **Havo 4**
Datum   **mei 2016**

Voorbereiding schoolonderzoek 2

Het thema is onderverdeeld in 9 paragrafen. In elke paragraaf komen belangrijke begrippen aan de orde. De titels van de paragrafen staan hieronder en per paragraaf worden de begrippen genoemd, die aan de orde komen. Zorg dat je de begrippen kent, kunt uitleggen en kunt toepassen.

1. Wat is politiek?

algemeen belang, burgerlijke ongehoorzaamheid, communisme, democratie, dictatuur, directe democratie, fascisme, indirecte democratie, oppositiepartijen, parlementaire democratie, politiek, religieuze dictatuur, (schijn)verkiezingen

2. Politieke stromingen

confessionalisme, conservatief, deregulering, gespreide verantwoordelijkheid, ideologie, maatschappelijk middenveld, machtsverdeling, naastenliefde, nivellering, normen, politiek links, politiek midden, politiek rechts, politieke stroming, privatisering, progressief, liberalisme, socialisme, solidariteit, reactionair, rentmeesterschap, verzorgingsstaat, vrijemarkteconomie, waarden

3. Politieke partijen

actiegroep, belangenorganisatie, ideologie, informatiefunctie, integratiefunctie, niet-democratische partijen, one-issue partij, participatiefunctie, politieke partij, protestpartij, selectiefunctie

4. Verkiezingen

actief kiesrecht, Eerste Kamer, evenredige vertegenwoordiging, Europees Parlement, gemeenteraad, kabinet, kandidatenlijst, kiesdeler, lijsttrekker, massamedia, passief kiesrecht, Provinciale Staten, regering, restzetels, "sound bites", Staten-Generaal, tv-debat, tv-democratie, Tweede Kamer, verkiezingsprogramma, voorkeurstemmen, zetelverdeling, zwevende kiezers

5. De regering

coalitiepartijen, constitutionele monarchie, demissionair kabinet, formateur, grondwet, informateur, kabinetscrisis, kabinetsformatie, minister, ministeriële verantwoordelijkheid, minister-president, onschendbaarheid van het staatshoofd, oppositiepartijen, parlementaire meerderheid, portefeuille, premier, president, regeerakkoord, regeringspartijen, staatshoofd, staatssecretaris

6. Het parlement

Eerste Kamer, parlementaire enquête, poldermodel, politieke cultuur, trias politica, (wetgevende, uitvoerende en rechtsprekende macht) Tweede Kamer, Senaat, recht van amendement, recht van budget, recht van initiatief, recht van interpellatie, recht van motie, recht van (schriftelijke) vragen stemmen over/bij wetsontwerpen

7. Gemeente en provincie

bestemmingsplannen, College van Burgemeester en Wethouders, Commissaris van de Koning, decentralisatie, gedecentraliseerde eenheidsstaat, Gedeputeerde Staten, gemeenteraad, Provinciale Staten, ruimtelijke ordening, streekplannen

8. Internationale politiek   **wordt niet getoetst**

9. Politiek in de praktijk   **wordt niet getoetst**

actoren, agendafunctie, barrièremodel, beleid (voorbereiding, uitvoering), commentaarfunctie, controlefunctie, informatieve functie, invoer, klokkenluider, kloof tussen burger en politiek, lobbyen, omzetting, persvrijheid, pluriformiteit, politieke agenda, poortwachters, pressiegroepen, referendum, spreekbuisfunctie, systeemtheorie, terugkoppeling, uitvoer, vierde macht, vijfde macht

1. Wat is politiek?

Deelvragen: - Wat is politiek?

- Waarom is het belangrijk dat we ons er mee bemoeien?

Politiek is

- de manier waarop een land bestuurd wordt
- het bepalen van het algemeen belang
- het regelen van zaken die betrekking hebben op het algemeen belang
- het (h)erkennen van maatschappelijke problemen
- **het maken van keuzes om te bepalen welke maatschappelijke problemen “voorrang” moeten krijgen bij het zoeken naar en het vinden van oplossingen door de overheid**
- de manier waarop die oplossingen tot stand komen
- het omzetten van bestuurlijke plannen naar uitvoering van beleid
- het “bijsturen” van beleidsbeslissingen om een groter draagvlak bij de bevolking te krijgen

Keuzes maken in het algemeen belang

1.1 Noteer 5 concrete onderwerpen, waarvan je denkt dat veel mensen in Nederland zich wel zorgen maken en graag willen dat het goed geregeld wordt. Geef ook aan waarom mensen zich zorgen maken over die onderwerpen.

Voorbeelden zijn:

Welzijn   bijv. Gezondheidszorg

Veiligheid en openbare orde

Welvaart   bijv. Economie en werkgelegenheid

Milieu

Onderwijs

Verkeer(sveiligheid)

Infrastructuur

Je moet zelf kunnen aangeven waarom mensen zich over de genoemde onderwerpen zorgen maken

1.2 Om gesignaleerde maatschappelijke problemen op te lossen, moeten plannen gemaakt worden.
Wie komen met “toekomstplannen”, waarin maatschappelijke problemen worden benoemd en waarin oplossingen worden voorgesteld, die binnen een bepaalde tijd moeten zijn geregeld en waarvoor geld nodig zal zijn?

De regering komt met toekomstplannen: vaak zijn dat wetsvoorstellen.

1.3 Hoe komt de overheid aan dat geld?

Via belastingheffing bij particulieren en bedrijven, maar ook bijv. verkoop van aardgas

1.4 Welk recht hebben burgers (in o.a. Nederland) in ruil voor die belastingplicht?

**Recht om te stemmen bij verkiezingen
[gemeenteraad, provinciale staten, Tweede Kamer, waterschap]**

1.5 Waarom is het belangrijk om van dat recht gebruik te maken?

Door te gaan stemmen kun je laten blijken met welke politieke partij je het eens bent en als veel andere mensen dat ook vinden, dan kan die partij via de verkiezingen veel volksvertegenwoordigers krijgen en de beslissen over de “toekomstplannen”.

Invloed op de politiek (blz. 69)

Er worden in dit stukje acht manieren beschreven waarop iemand invloed op de politiek kan uitoefenen. Bestudeer die goed!

1.6 Niet iedereen maakt gebruik van zijn of haar stemrecht.

a. Waarom zou je dat als “zorgelijk” kunnen beschouwen?

Mensen laten hun stem niet horen, maar het misschien erg oneens zijn met de besluiten die genomen worden of omdat ze denken dat hun stem niets uitmaakt terwijl stemrecht een grondrecht is in een democratie

b. Het zou ook opgevat kunnen worden als “positief”. Leg uit.

Mensen laten hun stem niet horen, omdat ze “het” wel goed vinden hoe het gaat (in het land)

1.7 Noem twee voorbeelden waaruit blijkt dat je als lid van een politieke partij invloed kunt uitoefenen.

Je kunt dan deelnemen aan politieke bijeenkomsten van je partij

**Je kunt je voor je partij verkiesbaar stellen voor een plek op de verkiezingslijst
Om als volksvertegenwoordiger gekozen te worden**

1.8 Welke invloed heeft de media op de politiek?

De media [televisie, radio, kranten] komen vaak met onderwerpen waarvoor de politiek een oplossing moet vinden

De media beoordelen ook hoe de politici hun werk doen

De media zorgen voor een belangrijk deel hoe mensen over politici en politiek denken

1.9 Welk van de acht genoemde voorbeelden van “invloed uitoefenen” vind je het meest vergaand en leg daarbij dan uit waarom.

Burgerlijke ongehoorzaamheid:

Dat is het openlijk overtreden van de wet om te laten zien dat je een genomen besluit verkeerd vindt en van mening bent dat de wet veranderd moet worden

1.10 Geef nauwkeurig wat burgerlijke ongehoorzaamheid te maken heeft met “geweten”.

Het gaat om “geweten”, omdat je zelf “innerlijk” nadenkt of een besluit goed of fout is
Burgerlijke ongehoorzaamheid

Onthoud goed: ***bewust de wet overtreden**
                                  ***geen geweld gebruiken**
                                  ***geen persoonlijk voordeel door het voeren van de actie**

Democratie

Je moet weten dat het woord “democratie” van oorsprong een oud-Grieks begrip is en je moet de herkomst van het woord kunnen verklaren.

1.11 Noem minsten twee zaken die in de grondwet staan.

- I   **de rechten die je als individu hebt [grondrechten]**
- II   **de manier waarop de organisatie van het bestuur geregeld is**
          en
- III   **de bevoegdheden de drie bestuursmachten hebben [bijv. denk aan trias politica]**

1.12 Wat is het verband tussen de indirecte democratie en de parlementaire democratie? (Anders geformuleerd: waarom gaan die in Nederland samen?)

In Nederland worden de beslissingen door een meerderheid van de gekozen vertegenwoordigers van de bevolking genomen (in de gemeenteraad, in de Provinciale Staten en in de Tweede en Eerste Kamer) De inwoners van Nederland kiezen dus volksvertegenwoordigers die de beslissingen nemen Voor de hele bevolking. Dus indirect. In het parlement worden de beslissingen genomen die voor het hele land en alle burgers gelden

1.13 Noem drie nadere namen/begrippen voor het Nederlandse parlement.

- I   **Gekozen volksvertegenwoordiging**
- II   **Tweede Kamer + Eerste Kamer**
- III   **Staten-Generaal = Tweede Kamer + Eerste Kamer**

1.14 Op welke twee “waarden” wordt in een democratie grote nadruk gelegd?

Vrijheid en gelijkheid

1.15 In Nederland is altijd sprake van vrije, geheime verkiezingen. Leg uit wat die begrippen “vrij” en “geheim” in deze situatie betekenen.

Vrij   iedereen mag vrij stemmen op de partij van de eigen voorkeur

Geheim   niemand is verplicht om te vertellen op welke partij men stemt

- 1.16 In het boek staat - als laatste punt bij "kenmerken parlementaire democratie" - "de wetten worden vastgesteld door de regering en de Staten-Generaal samen".
- a. Leg uit wat dan de taak van de regering is.

De regering komt met wetsvoorstellen en legt die ter goedkeuring voor aan het parlement:

eerst   **aan de Tweede Kamer**
en
na goedkeuring door de meerderheid van de Tweede Kamer
gaat het wetsvoorstel ter goedkeuring
vervolgens   **naar de Eerste Kamer.**
Ook daar is een meerderheid nodig om het wetsvoorstel te steunen

- b. Leg uit wat dan de taak van de Staten-Generaal is.

De Staten-Generaal stemt over die voorstellen

Eerst de Tweede Kamer

(een meerderheid van de Tweede Kamerleden moet voor zijn)

Als een meerderheid er voor is:

Dan de Eerste Kamer

(ook daar moet een meerderheid van de Eerste Kamerleden voor zijn)

Dus alleen als er in de Tweede Kamer en in de Eerste Kamer een meerderheid van de
parlementsleden voor het voorstel is, wordt het voorstel aangenomen

Als het wetsvoorstel is aangenomen wordt het een wet en daaraan moet iedereen
zich (verplicht) houden.

Dictatuur

In een dictatuur is er geen volksvertegenwoordiging, die bij meerderheid bepaalt of wetsvoorstellen van de regering wel of niet worden goedgekeurd.

In een dictatuur is de macht in handen van een kleine groep personen, die hun macht rechtvaardigen op basis van een politieke ideologie.

Elke dictatuur heeft vijf basiskennmerken. Zorg dat je die kent en kunt toelichten.

- 1.17 a. Wat is een politieke ideologie?

Een politieke ideologie is

een samenhangend geheel van ideeën (idealen) over hoe de samenleving er zou
moeten uitzien
(wat men wil bereiken)

- b. Noem drie voorbeelden van politieke ideologieën, die sterk gekoppeld (kunnen) zijn aan een dictatuur.

Communisme

Fascisme

Nationaalsocialisme

1.18 Dictaturen komen meestal tot stand na een staatsgreep of revolutie.

a. Wat is een staatsgreep?

Een staatsgreep is een actie om de macht in een land over te nemen, die meestal plotseling en gewelddadig is.

Vaak wordt een staatsgreep uitgevoerd door militairen die het oneens zijn met de regering.

b. Wat is een revolutie?

Een revolutie is een grote verandering in korte tijd van een politiek/bestuurlijk systeem.

De achtergestelde/benadeelde groepen van dat systeem willen met geweld het oude bestuursysteem omver werpen en duidelijke veranderingen in het bestuur aanbrengen die in hun voordeel zijn.

1.19 Noteer de vijf kenmerken van een dictatuur.

I grondrechten van burgers worden niet beschermd
(en er zijn geen onafhankelijke rechters)

II er is geen vrijheid van meningsuiting

III kritiek op de regering is verboden
(oppositiepartijen zijn verboden)

IV de legerleiding heeft grote of beslissende invloed op de politiek

V als er verkiezingen worden gehouden, staat de uitslag van tevoren vast

Aung San Suu Kyi is een Myanmarrese* politica, leidster van de geweldloze beweging voor de mensenrechten en democratie in Myanmar. Ze kreeg in 1991 de Nobelprijs voor de Vrede "voor haar geweldloze strijd voor democratie en mensenrechten".

Ze gebruikte het geld (1,3 miljoen dollar) om een fonds voor gezondheid en ontwikkeling ten behoeve van het Myanmarrese volk op te richten.

Wat had de militaire regering van Myanmar (eerder) gedaan met haar?

In 1989 kreeg ze huisarrest opgelegd. Dat huisarrest duurde 6 jaar.

In 2003 kreeg ze opnieuw huisarrest. Dat huisarrest werd eind 2010 opgeheven.

In november 2015 hield Birma voor het eerst in lange tijd vrije verkiezingen. De partij van Aung San Suu Kyi behaalde de absolute meerderheid. Aung San Suu Kyi kan echter geen president worden: in de grondwet is opgenomen dat iemand geen buitenlandse kinderen mag hebben. Dat artikel is door de junta speciaal met het oog op Aung San Suu Kyi in de grondwet opgenomen, aangezien zij twee kinderen heeft die ook over de Britse nationaliteit beschikken

Wat was haar doel?

Ze wilde in haar land een democratisch gekozen bestuur.

KEER TERUG NAAR DE DEELVRAGEN EN ZORG ER VOOR DAT JE OP DIE DEELVRAGEN BEARGUMENTEERDE ANTWOORDEN KUNT GEVEN.

2. Politieke stromingen

- Deelvragen: - Welke politieke stromingen zijn er?
- Wat zijn de (bijzondere) kenmerken van bepaalde politieke stromingen?

In dit hoofdstuk wordt ingegaan op drie belangrijke politieke stromingen in Nederland.

- Het gaat om:
- **liberalisme** nadruk op "vrijheid"
  - **socialisme** nadruk op "gelijkwaardigheid"
  - **confessionalisme** nadruk op christelijke geloofsovertuigingen

Zorg dat je de belangrijkste uitgangspunten en opvattingen van die drie politieke stromingen goed kent.

Het is ook van belang om bij een onderlinge vergelijking van de politieke stromingen zowel belangrijke verschillen als overeenkomsten te kunnen beredeneren.

Je moet de betekenis van de volgende begrippen kunnen uitleggen:

progressief, conservatief, reactionair; links, midden en rechts; "sturende rol", "aanvullende rol" en "terughoudende rol" van de overheid.

Die begrippen komen in de loop van dit onderdeel aan de orde.

Ideologieën

- 2.1 a. Wat is een ideologie?

Een (politieke) ideologie is:

een samenhangend geheel van ideeën (idealen) over hoe de samenleving er als ideaal zou moeten uitzien (wat men wil bereiken)

- b. Waarom heeft een ideologie (vaak) met politiek te maken?

Het gaat om veranderingsideeën die door de politiek moeten worden doorgevoerd (dus via besluiten van de bestuurders en de gekozen volksvertegenwoordigers)

- c. In de opvattingen van een ideologie zit "beweging door de tijd heen". Met welk begrip kun je die veranderingen, ontwikkelingen, dynamiek in een ideologie goed aangeven?

"stroming":

de ideeën binnen een stroming zijn in beweging, maar de essentie, de kern blijft grotendeels hetzelfde

- d. Welke drie aspecten of aandachtspunten zitten in elke ideologie?

I waarden en normen

Welke idealen vindt men belangrijk en welke regels moeten er zijn om die idealen te beschermen

II sociaaleconomische verhoudingen

Welke groepen zijn er in de samenleving, hoe gaan die met elkaar om en hoe is de welvaart verdeeld tussen die groepen

III verdeling van de macht

Welke groep(en) heeft/hebben de macht en waarom zou dat zo moeten zijn

Progressief, conservatief en reactionair als politieke begrippen

2.2 Geef een korte omschrijving van elk van de drie begrippen die hierboven staan.

Progressief = **gericht op vernieuwing**

Conservatief = **gericht op het behoud van de bestaande situatie**

Reactionair = **gericht op herstel van een situatie die er vroeger was**

2.3 Waarom is het niet “handig” of niet juist om een politieke partij te typeren met één van die drie begrippen?

In elke politieke partij is sprake van een mix van progressief, conservatief en reactionair

2.4 a. Noem enkele progressieve standpunten.

- **Alle lonen gelijk maken**
- **Geen beperkingen op de komst van buitenlanders in Nederland**

b. Noem enkele reactionaire standpunten.

- **Geen betaalde banen voor gehuwde vrouwen met één of meer kinderen onder de 18 jaar**
- **Wel onderscheid maken op basis van seksuele geaardheid**
- **Geen leerplicht**

Links en rechts in de politiek

2.5 Leg uit waarom het vanuit “links denken” belangrijk is dat de overheid een “sturende” en actieve rol heeft in de samenleving.

Alleen door sturing vanuit de overheid kan er sociale gelijkheid tot stand komen

2.6 Links wordt vaak gekoppeld aan de socialisten (sociaal-democraten). Geef aan wat de belangrijkste waarden zijn van de sociaal-democratische stroming.

Eerlijker verdeling van

I inkomen

II kennis en

III macht

- 2.7 De PvdA wordt wel eens spottend “Partij van de Allochtonen” genoemd. Geef daarvoor een verklaring.

Veel mensen van allochtone afkomst hebben een (grote)maatschappelijke achterstand en het is vooral de PvdA die benadrukt dat maatschappelijke achterstand opgeheven moeten worden door de overheid.

Deze mensen hebben dus een goede reden om op de PvdA te stemmen.

Let op: Wie mogen wanneer kiezen?

Gemeenteraadsverkiezingen: alle Nederlanders van 18 jaar en ouder

+

Buitenlanders die minstens 5 jaar legaal in Nederland wonen

Veriezingen PS en TK: alleen Nederlanders [mensen met Nederlands paspoort]

- 2.8 Politiek rechts legt nadruk op de “eigen verantwoordelijkheid” en op de “vrijheid” van mensen.
Wat wordt bedoeld met “eigen verantwoordelijkheid”?

Mensen moet zo vrij mogelijk worden gelaten in het nemen van hun eigen beslissingen, maar moeten dan (later) ook zelf helemaal verantwoordelijk worden gehouden voor de gevolgen van de beslissingen die ze eerder genomen hebben

Politiek rechts vindt het belangrijk dat de overheid zich “terughoudend” opstelt en zich dus beperkt in het opleggen van verplichtingen aan individuen en aan het bedrijfsleven.

Toch is er een punt, waarvan rechts vindt dat de overheid juist wel heel actief moet optreden. Wat vindt rechts een belangrijke taak voor de overheid?

Het zorgen voor openbare orde en veiligheid

- 2.9 Welke maatschappelijke groepen zullen zich het meest aangetrokken voelen tot de politieke stroming die de nadruk legt op de spreiding van kennis macht en inkomen?

Dat zijn vooral achtergestelde groepen op het gebied van opleidingsniveau en loonhoogte

- 2.10 Waarom zullen vooral rechtse politieke partijen “moeite” hebben met een overheid, die veel ambtenaren heeft om allerlei regelingen uit te voeren?

Veel ambtenaren betekent dat de overheid veel geld zal moeten uitgeven om al die ambtenaren te betalen en dat moet uit “belastinggeld” betaald worden. [“politiek rechts” streeft over het algemeen naar belastingverlaging van de hoge inkomens]

- 2.11 Bestudeer het schematische overzicht boven aan blz. 75.
a. Welke stroming past heel goed in het “politieke midden”?

Confessionalisme

- b. Waar zit een belangrijke overeenkomst tussen links en midden?

Aandacht voor de taak van de overheid om “sociale bescherming” te bieden

- c. Wat is een belangrijke overeenkomst tussen midden en rechts?

Aandacht voor de rol van allerlei maatschappelijke groepen, die in onderling overleg veel zaken moeten kunnen regelen [de overheid moet niet alles [willen] regelen]

Liberalisme

- 2.12 Waarom kun je het liberalisme aan het eind van de 18^e eeuw progressief noemen?

Liberaal politici zorgden er toen voor dat er een begin werd gemaakt met sociale wetgeving, waardoor kwetsbare groepen in de samenleving meer bescherming kregen

- 2.13 Wat waren de idealen van de kooplieden en fabriekseigenaren in die tijd?

Op politiek-bestuurlijk gebied wilden de kooplieden en fabriekseigenaren zo weinig mogelijk bemoeienis van de overheid met het bedrijfsleven en de economie

Liberalen nu

- 2.14 Waarom zijn de liberalen van nu sterk voorstander van de vrijemarkteconomie?

De liberalen vinden dat de overheid zich veel minder actief moet opstellen als het gaat om de economie, omdat ze vinden dat de overheid vooral beperkende regels oplegt en dat zou – volgens de liberalen – juist de economische groeikansen belemmeren

- 2.15 Wat is vrijemarkteconomie? Noem twee belangrijke kenmerken!

**Met vrijemarkteconomie wordt bedoeld:
Een economisch systeem, waarin vraag en aanbod bepalen welke producten worden geproduceerd door “vrije ondernemers” en waarin de overheid een zo klein mogelijke rol speelt (dus zo weinig mogelijk regelgeving)**

- 2.16 Op welke vier terreinen zien de liberalen een belangrijke taak voor de overheid?

I openbare orde en veiligheid politie defensie

II zorgen voor goed onderwijs

III bescherming van de rechtsstaat

IV waarborgen van de klassieke grondrechten [dus garanderen van individuele vrijheden]

Socialisme

2.17 Wat was voor de socialisten in de 19^e eeuw “onacceptabel”?

De wantoestanden van het liberalisme, omdat de overheid niets deed om de slechte werk-, woon- en leefomstandigheden van de arme arbeiders te verbeteren

2.18 Wat is het belangrijkste verschil tussen communisten en sociaaldemocraten als je let op de manier waarop ze hun idealen in praktijk willen brengen?

Sociaaldemocraten   verbeteringen doorvoeren via wetgeving in het parlement

Communisten   verbeteringen doorvoerden d.m.v. een gewelddadige revolutie

Socialisten nu

2.19 a.   Wat is een verzorgingsstaat?

In een verzorgingsstaat garandeert de overheid iedereen een “aanvaardbaar” bestaansminimum garandeert [minimumloon / bijstand] en individuele risico’s op het gebied van werkgelegenheid en gezondheid worden geregeld via een sociaal verzekeringsstelsel. [werkloosheidsuitkering en ziektekostenverzekering]

b.   Waarom vinden de sociaal-democraten de verzorgingsstaat belangrijk?

In een verzorgingsstaat worden de zwakkeren in de samenleving beschermd

Confessionarisme

2.20 In de ideologie van de christen-democraten zijn de belangrijke waarden:

- “rentmeesterschap”
- “zorgzame samenleving” (naasteliefde, solidariteit)
- “harmonie” (geen conflicten tussen maatschappelijke groepen)
- “gespreide verantwoordelijkheid”
- “grote rol voor het maatschappelijk middenveld” met voor de overheid een aanvullende taak.

a.   Leg die vijf begrippen uit.

- “rentmeesterschap”

goed zorgen voor de aarde: “het milieu” / acties tegen milieuvervuiling

- “zorgzame samenleving” (naasteliefde, solidariteit)

verzorgingsstaat

- “harmonie” (geen conflicten tussen maatschappelijke groepen)

allerlei maatschappelijke organisaties moeten goed met elkaar samenwerken en met de overheid en vooral letten op gemeenschappelijke belangen

- “gespreide verantwoordelijkheid”

mensen moet met elkaar zorgen voor elkaars welzijn en niet alles over laten of “afschuiven” op de overheid

- “grote rol voor het maatschappelijk middenveld” met voor de overheid een aanvullende taak.

De overheid doet alleen wat maatschappelijke organisaties niet zelf kunnen [zoals ordehandhaving, onderwijs, uitkeringen]

b. Welk begrip past heel goed bij politiek links? Leg uit.

“verzorgingsstaat”

→ zie 2.19

c. Welk begrip past heel goed bij politiek rechts? Leg uit.

“[alleen] “aanvullende taak voor de overheid”

→ zie 2.11c

Opvatting van rechts: mensen hebben eerst een eigen verantwoordelijkheid om risico's uit te sluiten.

Pas daarna is er een verantwoordelijkheid voor de overheid

→ Zelf opzoeken wat de volgende zinnen betekenen:

Linkse partijen streven naar nivellering van de lonen

nivelleren   **Het verkleinen van de grote verschillen in inkomen tussen de mensen onderling**

De VVD is als rechtse partij voor deregulering en privatisering

dereguleren   **officiële regels / wetten (die voor iets gelden) afschaffen of sterk vereenvoudigen [omdat ze vooral als hinderlijk worden ervaren en omdat het nut er van niet duidelijk gevonden wordt]**

[als er minder regels zijn, dan zijn er ook minder ambtenaren nodig om de naleving ervan te controleren]

privatiseren   **bedrijven van de overheid omvormen tot commerciële bedrijven**

KEER TERUG NAAR DE DEELVRAGEN EN ZORG ER VOOR DAT JE OP DIE DEELVRAGEN BEARGUMENTEERDE ANTWOORDEN KUNT GEVEN

3. Politieke partijen

- Deelvragen:
- Wat is kenmerkend voor een politieke partij?
  - Wat voor soorten politieke partijen zijn er?
  - Welke functies hebben politieke partijen?
  - Hoe is de “plaatsbepaling” van politieke partijen t.o.v. elkaar
  - Waardoor is een politieke partij wel of niet “belangrijk”?

Wat is een politieke partij?

- 3.1 Waarin verschillen politieke partijen heel duidelijk van actiegroepen en/of belangenorganisaties?

Politieke partijen		Pressiegroepen [= actiegroepen of belangenorganisaties]
Politieke partijen houden zich bezig met de inrichting van de samenleving als geheel / moeten verschillende belangen afwegen		Pressiegroepen komen op voor deelbelangen en richten zich op één specifiek terrein
Politieke partijen zijn gericht op het verkrijgen van macht in het bestuur van de overheid		Pressiegroepen zijn gericht op het beïnvloeden van de politieke besluitvorming
Politieke partijen doen mee aan verkiezingen		Pressiegroepen doen niet mee aan verkiezingen

- 3.2 Een actiegroep houdt zich vaak bezig met “buitenparlementaire” acties. Wat wordt daarmee bedoeld?

Acties waarmee burgers een bepaald doel nastreven, maar die niet via politieke partijen en het parlement lopen (bijv. demonstraties)

- 3.3 Noteer drie belangenorganisaties en geef van elk aan waarom ze bij een bepaalde politieke partij (noem die partij) op sympathie kunnen rekenen.

FNV	Federatie Nederlandse Vakbeweging	PvdA, SP
VNO	Verbond van Nederlands Ondernemers	VVD
ANBO	Algemene Nederlandse Bond van Ouderen	50PLUS

Bedenk zelf wat de “verbinding” is tussen belangenorganisatie en politieke partij

Voorbeelden van andere bealngenorganisaties: ANWB, Consumentenbond, Patiëntplatform

Soorten partijen

3.4 In welke verschillende categorieën kunnen politieke partijen onderscheiden worden?

- **Partijen op basis van een ideologie**
- **Partijen die zich op één thema of aspect richten**
- **Partijen die zich vooral richten op maatschappelijke onvrede**
- **Partijen die populistisch zijn**
- **Partijen die tegen de democratie zijn**

3.5 Noem (minstens) drie politieke partijen in Nederland, die uitgaan van een politieke ideologie.

CDA confessionalisme

PvdA socialisme [socialdemocratie]

VVD liberalisme

3.6 Wat betekent "one issue" partij?

Een one-issuepartij is een politieke partij die zich meestal richt op één doel of onderwerp.

3.7 D66 is in feite in 1966 begonnen als een "protestpartij".

De D staat voor "democraten"

a. Beargumenteer waartegen D66 destijds protesteerde.

D66 richtte zich in de tweede helft van de jaren '60 in de vorige eeuw op het verkrijgen van meer inspraak van burgers in het politieke bestuur

b. Elke gemeente in Nederland heeft een burgemeester. Elke burgemeester wordt door de "kroon (= regering) benoemd voor een periode van zes jaar, waarna (meestal) herbenoeming volgt. Vaak zijn burgmeesters voor hun benoeming erg actief geweest in een politieke partij. Je zou misschien wel kunnen zeggen dat de regeringspartijen "politieke vriendjes" benoemen als een vorm van beloning. Wat zal D66 van die praktijk vinden?

Gelet op de achtergrond van D66 zal die partij daar tegen zijn, want D66 wil dat de inwoners van een gemeente doorslaggevende invloed moeten hebben bij de benoeming van een burgemeester

c. Hoe zou het volgens de politieke idealen van D66 "beter" geregeld kunnen en moeten worden?

Rechtstreekse verkiezingen in een gemeente voor de keuze van een burgermeester

- 3.9 Extremistische partijen zijn niet democratisch. Ze willen proberen uiteindelijk alle bestuursmacht in handen te krijgen, omdat ze absoluut overtuigd zijn van het eigen gelijk.
- a. Wat wordt bedoeld met “extreem links”?

Communisme [extreem betekent in de politiek “bereid om geweld te gebruiken]

- b. Wie wordt door “extreem links” beschouwd als “vijand”?

Fascisme en nationaalsocialisme

- c. Wat wordt bedoeld met “extreem rechts”?

Fascisme en nationaalsocialisme; p[artijen met zeer sterk uitgesproken nationalistische ideeën en onverdraagzaam naar andere groepen

- d. Tegen wie of/wat richt “extreem rechts” zich?

Tegen de acceptatie van multicultuuralisme (tegen het ruimte bieden aan groepen die niet-westerse waarden en normen hebben en zich niet willen “aanpassen”).

Functies (= taken) van politieke partijen

- integratiefunctie
- informatiefunctie
- participatiefunctie
- selectiefunctie

- 3.10 Geef een goede omschrijving van de begrippen:

- a. integratie

het aan elkaar verbinden/koppelen van allerlei politieke wensen en eisen

- b. informatie

het bekend maken van kennis, opvattingen en ideeën over de politiek

- c. participatie

het deelnemen aan besprekingen over politiek

- d. selectie

het kiezen van mensen die voor een politieke partij in het bestuur gekozen of benoemd willen worden

- 3.11 Waarom past een partijprogramma bij de “integratiefunctie”?

In een partijprogramma staan de opvattingen van een bepaalde politieke partij over allerlei verschillende maatschappelijke onderwerpen. Die onderwerpen zijn met elkaar “verbonden”

- 3.12 Leg uit wat de koppeling is tussen politieke standpunten van een partij en de informatiefunctie van een politieke partij.

Een politieke partij heeft bepaalde standpunten over wat wel en wat niet goed gevonden wordt in de samenleving en de partij zal die standpunten bekend willen maken aan de kiezers

- 3.13 De participatiefunctie van een politieke partij heeft te maken met het bevorderen van actieve politieke deelname aan de politiek.
Dat kan bijv. door mensen te vragen lid te worden van een politieke partij.
Het gezamenlijke ledental van de Nederlandse politieke partijen schommelt al jaren om de 300.000.

- a. Noteer dat aantal en zoek op of het stijgend of dalend is.

Circa 300.000 en het aantal is licht dalend

- b. In Nederland wonen meer dan 13,3 mensen boven de 18 jaar. (sept. 2014 CBS)
Laten we er voor het gemak van uit gaan dat 12.000.000 mensen mogen stemmen.
Reken nu (globaal) uit hoeveel % van de kiesgerechtigde mensen lid is van een politieke partij.

Ongeveer 2,5 % van de kiezers is lid van een politieke partij

- c. Kijk ook nog even op blz. 66 om te noteren welke twee dingen je kunt of mag doen als je lid bent van een politieke partij.

- **Meebeslissen over het politieke programma van een politieke partij**
- **Je beschikbaar stellen als kandidaat bij een verkiezing**

- d. Welke (beargumenteerde) conclusie kun je trekken na de beantwoording van de vorige deelvragen?

Slecht een zeer klein deel van de Nederlandsse bevolking heeft er voor gekozen om zich persoonlijk actief bezig te houden met de (partij)politiek en het bestuur van Nederland (op landelijk niveau, op provinciaal niveau en op gemeentelijk niveau)

- 3.14 a. Waarom kun je Nederland dan eigenlijk geen democratie noemen?

Het overgrote deel van de bevolking bemoeit zich eigenlijk niet met de politiek

- b. Waarom kun je Nederland dan eigenlijk toch nog heel goed een democratie noemen?

Uit verkiezingen blijkt niet dat een groot deel van de mensen wel gaat stemmen en Het blijkt niet dat grote groepen in Nederland voortdurend ontevreden zijn over de politieke besluitvorming

3.15 Bestudeer het overzicht van de politieke partijen, die nu in de Twee Kamer vertegenwoordigd zijn. Dit overzicht staat in het boek.

- a. Zorg dat je van elke genoemde partij een belangrijk standpunt kunt noemen en/of herkennen. **Zelf hier invullen. Dus opzoeken!!!**

SP

GL

PvdD

PvdA

D66

CU

CDA

VVD

50PLUS

SGP

PVV

- b. Zorg dat je kunt uitleggen waarom een standpunt “links” of “rechts” is.

Let op: links betekent vaak een actieve overheid die veel maatregelen neemt om zo achtergestelde groepen in de samenleving te helpen en om te zorgen voor het verminderen van ongelijkheid

rechts betekent vaak een overheid die zich terughoudend opstelt in sociale onderwerpen, nadruk legt op de eigen verantwoordelijkheid van mensen, veel ruimte laat aan het bedrijfsleven

KEER TERUG NAAR DE DEELVRAGEN EN ZORG ER VOOR DAT JE OP DIE DEELVRAGEN BEARGUMENTEERDE ANTWOORDEN KUNT GEVEN.

4. Verkiezingen (voor de Tweede Kamer)

Deelvraag: - Hoe worden de verkiezingen (voor de Tweede Kamer) georganiseerd?

4.1 Vanaf welke leeftijd kun je deelnemen aan verkiezingen in Nederland?

Vanaf 18 jaar

4.2 In feite zijn in heel Nederland op vier verschillende niveaus verkiezingen voor een "volksvertegenwoordiging", waaraan de stemgerechtigde burgers kunnen deelnemen. Welke vier "lagen" zijn dat?

I	gemeente	gemeenteraad
II	provincie	provinciale staten
III	landelijk	Tweede Kamer
IV	Europees	Europees Parlement

4.3 a. Voor welke verkiezingen is de opkomst het laagst?

Europese Parlement

b. Voor welke verkiezingen is de opkomst het hoogst?

Tweede Kamer

Een partij oprichten

4.3 Waarom zal elke partij, die wil meedoen aan verkiezingen een borgsom moeten betalen?

Om te voorkomen dat mensen "voor de lol" een eigen partij aanmelden

4.4 Wanneer krijgt een partij de borgsom terug?

Als de partij minsten 75% van de kiesdeler heeft gehaald

Kiesrecht

4.5 Wat is actief kiesrecht?

Het recht om bij verkiezingen een stem uit te brengen

4.6 Wat is passief kiesrecht?

Het recht om je verkiesbaar te stellen

- 4.8 **Beargumenteer of de stelling juist is:**
Ook buitenlanders hebben stemrecht in Nederland.

Ja, dat is juist, maar het geldt alleen bij de verkiezingen voor de gemeenteraad en er is een beperkende voorwaarde: de buitenlander moet minstens vijf jaar legaal in Nederland wonen

Verkiezingsprogramma

- 4.9 **Geef in eigen woorden aan welke bedoeling een politieke partij heeft met een verkiezingsprogramma.**

In een verkiezingsprogramma geeft een politieke partij aan wat de partij vindt van (belangrijke) onderwerpen: wat ze wil behouden en wat ze wil veranderen

- 4.10 **Waarom is het belangrijk dat een politieke partij een lijsttrekker heeft?**

**De lijsttrekker van een partij is het “herkenbare” gezicht van een partij.
Een lijsttrekker moet publieke bekendheid krijgen en de lijsttrekker geeft bij debaten de standpunten van de partij weer
De lijsttrekker moet “goed overkomen” in de media
De bedoeling is dat dan veel mensen uiteindelijk op die lijsttrekker gaan stemmen**

- 4.11 **Noem van vier partijen de lijsttrekker bij de laatste Tweede Kamer verkiezingen (2012).**

50PLUS	Henk Krol	
CDA	Sybrand van Haersma Buma	
CU	Arie Slob	
D66	Alexander Pechtold	
GL	Jolande Sap	trad één maand na verkiezingen af
PvdA	Diederik Samson	
PvdD	Marianne Thieme	
PVV	Geert Wilders	
SGP	Kees van der Staaij	
SP	Emile Roemer	
VVD	Mark Rutte	is minister-president geworden

- 4.12 **Wat is de taak van lijsttrekkers nadat er verkiezingen zijn gehouden?**

Namens hun partij proberen te onderhandelen met andere partijen om samen een coalitie te vormen die de minister voor de regering mag leveren

Na de verkiezingen zullen veel lijsttrekkers fractievoorzitter worden van de groep Tweede Kamerleden die voor hun partij zijn gekozen

- 4.13 **Waarom zullen veel partijen het erg belangrijk vinden om deel uit te maken van een regering?**

Een politieke partij die ministers in de regering heeft, zal een deel van de eigen partijplannen tot regeringsplannen kunnen maken en die kunnen gaan uitvoeren

4.14 Welke partijen vormen nu gezamenlijk de regering(scoalitie?)

Dat zijn de VVD en de PvdA

Samenstelling van het Nederlandse parlement [= Tweede Kamer + Eerste Kamer]

Fracties [situatie in juni 2015]	150 zetels in de Tweede Kamer	75 zetels in de Eerste Kamer	
		tot 28 mei 2015	sinds 28 mei 2015
Volkspartij voor Vrijheid en Democratie	40	16	→ 13
Partij van de Arbeid	36	14	→ 8
Socialistische Partij	15	8	→ 9
Christen Democratisch Appèl	13	11	→ 12
Partij Voor de Vrijheid	12	10	→ 9
D66	12	5	→ 10
ChristenUnie	5	2	→ 3
Groen Links	4	5	→ 4
Staatkundig Gereformeerde Partij	3	1	→ 2
Partij voor de Dieren	2	1	→ 2
50 PLUS	1	1	→ 2
Groep Kuzu / Öztürk PvdA uit	2		
Groep Bontes / Van Klaveren PVV uit	2		
Houwers uit VVD	1		
Klein uit 50+	1		
Van Vliet uit PVV	1		
Onafhankelijke Staten Fractie		1	→ 1

De huidige regeringscoalitie wordt gevormd door de VVD + PvdA. Deze partijen leveren de ministers en die moeten voorstellen voor het regeringsbeleid bedenken en ter beoordeling voorleggen aan het parlement

4.15 Hoeveel zetels hebben VVD + PvdA in de Tweede Kamer? **76**

in de Eerste Kamer? **21 [sinds 28 mei 2015]**

Kiesdeler

Als bekend is hoeveel geldige stemmen er in totaal zijn uitgebracht, wordt de kiesdeler bepaald.

Dat is het aantal stemmen dat recht geeft op één zetel.

Stel: er zijn 12 miljoen geldige stemmen uitgebracht bij een verkiezing voor de Tweede Kamer.

De kiesdeler is dan 12 miljoen (stemmen) : 150 (zetels) = 80.000 (stemmen nodig voor één zetel)

4.16 Hoeveel % van de stemmen moet een partij halen om recht te hebben op één zetel in de Tweede Kamer?

0,67 % [100 % : 150 zetels = 0,67 %]

Kiesdrempel

4.17 Stel dat in Nederland een kiesdrempel van 5 % zou bestaan voor de verkiezingen van de Tweede Kamer. Dat betekent dat een partij minstens 5 % van de uitgebrachte stemmen moet hebben behaald om in de Tweede Kamer zitting te mogen nemen. Hoeveel zetels zou een partij dan minimaal moeten halen om echt in de Tweede Kamer vertegenwoordigd te zijn?

8 zetels (afgerond) [5 % van 150 zetels = 7,5]

4.18 Nu [juni 2015] zijn er 16 fracties in de Tweede Kamer vertegenwoordigd. Hoeveel zouden dat er zijn als er in Nederland een kiesdrempel zou zijn van 5 % ?

**Er zouden dan 6 fracties in de Tweede Kamer vertegenwoordigd zijn
Alle fracties met minder dan 8 zetels “verdwijnen” dan.**

4.19 Volgens het genoemde onderzoek zou 60% van de Nederlanders wel voorstander zijn van zo'n kiesdrempel. Wat zou het voordeel er van (kunnen) zijn?

Er zijn dan veel minder verschillende standpunten en dat kan de samenwerking tussen enkele grote partijen vergemakkelijken. Zo is er misschien makkelijker een meerderheid te vormen van partijen die samen een regeringscoalitie willen en kunnen vormen

Welke partij?

4.20 Welke vier overwegingen kunnen een belangrijke rol spelen bij de keuze om op een bepaalde partij te stemmen?

- **Je standpunten komen overeen met die van de partij**
- **Jouw belangen worden het beste “bewaakt” door de partij**
- **Je stemt “strategisch”
[om met je keuze er voor te zorgen dat een bep. partij wel in de regering komt]**
- **Aantrekkingskracht van de lijsttrekker**

4.21 Leg uit wat bedoeld wordt met “strategisch stemmen”.

Je hebt voorkeur voor een bepaalde partij, maar je verwacht niet dat die partij kans maakt om in de regering te komen. Je kiest dan voor een partij (die veel overeenkomsten heeft met de partij die jouw eerste voorkeur heeft) die meer stemmen zal halen en wel in de regering kan komen (en dan -hopelijk - rekening houdt met de wensen van de partij die jouw eerste voorkeur had)

! Zetelverdeling

4.22 Leg zo eenvoudig mogelijk uit wat bedoeld wordt met het begrip "evenredige vertegenwoordiging".

Het % zetels voor een partij is gelijk aan het % stemmen dat een partij heeft gehaald bij de verkiezingen

4.23 Op hoeveel zetels in de Tweede Kamer heeft een politiek partij "recht", als die partij bij de verkiezingen 8 % van de stemmen heeft gehaald?

8 % van de stemmen = 8 % van de zetels en dat is 12 zetels in de Tweede Kamer

4.24 De kiesdeler is het aantal stemmen dat nodig is om één zetel in de volksvertegenwoordiging te kunnen claimen. Reken in de onderstaande gevallen de kiesdeler uit

a. gemeenteraad geldig uitgebrachte stemmen 23.000
aantal zetels 23

23.000 gedeeld door 23 = 1.000

b. Tweede Kamer geldig uitgebrachte stemmen 12.000.000

12.000.000 gedeeld door 150 = 80.000

! Voorkeurstemmen

Voorkeurstemmen zijn stemmen die niet op de nummer 1 van de kandidatenlijst zijn uitgebracht maar op een andere kandidaat van dezelfde lijst. Voorkeurstemmen komen veel voor. Zo zijn er bijvoorbeeld altijd veel vrouwen die op de eerste vrouwelijke kandidaat stemmen, als nummer 1 geen vrouw is.

Voorkeurstemmen worden vooral interessant bij laag op de lijst geplaatste kandidaten, die bij de gewone toewijzing van zetels niet meer voor een zetel in aanmerking komen. Weten zij genoeg voorkeurstemmen te bemachtigen

(25% van de kiesdeler), dan zijn zij gekozen en moet de laagstgeplaatste kandidaat die een zetel had, plaatsmaken.

De strijd om de kiezer / Rol van de media

4.25 Leg een verband tussen de rol van de media (en vooral het tv debat van de lijsttrekkers) en de strijd om de "zwevende kiezers".

In de media (tv-optredens, interviews) is het belangrijk dat de lijsttrekkers "goed overkomen" bij de kiezers, want heel veel mensen weten tot vlak voor de verkiezingen niet op welke partij ze zullen gaan stemmen [ze "zweven" nog]. Dan spelen het optreden in de verkiezingsdebatten en de persoonlijke uitstraling van de lijsttrekkers een belangrijke rol bij het maken van een definitieve keuze

Na de verkiezingen

4.26 Wie wordt na de verkiezingsuitslag (uiteindelijk) de persoon die mag proberen om een regering te gaan vormen?

**Dat is de lijsttrekker van de partij die de meeste zetels heeft gekregen
[2012: Mark Rutte van de VVD]**

4.27 Wat wordt bedoeld met het begrip “kabinet”?

Het Nederlandse kabinet bestaat uit alle ministers van de zittende regering, met hun staatssecretarissen. Een kabinet draagt de naam van de regeringsleider

Als het gaat om de regering dan worden de ministers en het staatshoofd [koning] bedoeld

4.28 Waarom is het in Nederland niet voorstelbaar dat één politieke partij direct na de verkiezingen de regering gaat vormen?

Het is bij verkiezingen nog nooit voorgekomen dat één politieke partij een meerderheid aan zetels haalt in de Tweede Kamer

5. De regering

- Deelvragen: - Hoe wordt een kabinet gevormd?
- Welke regeringscoalitie is er nu?

Het Nederlandse kiesstelsel werkt met evenredige vertegenwoordiging. Daardoor is het mogelijk dat veel partijen in de Tweede Kamer zitting nemen, waarbij geen enkele partij de meerderheid haalt.

Aangezien een kabinet het vertrouwen dient te hebben van (een meerderheid in) de Tweede Kamer, zijn Kamerfracties na de verkiezingen gedwongen met elkaar samen te werken.

Die samenwerking tussen fracties om met elkaar een regering te kunnen vormen wordt coalitie genoemd.

De coalitie moet een meerderheid kunnen vormen ter ondersteuning van een kabinet.

Die noodzakelijke onderhandelingen om een coalitie te vormen maken deel uit van de kabinetsformatie.

De kabinetsformatie verloopt stapsgewijs als volgt (sinds 2012):

1. Verkiezingen voor een nieuwe Tweede Kamer.
2. Het initiatief tot de kabinetsformatie ligt bij de Tweede Kamer.

Een week na de verkiezingsuitslag vindt er in de nieuwe Kamer een debat plaats over de verkiezingsuitslag.

De Tweede Kamer kan dan een verkenner aanstellen die met alle fractievoorzitters gaat praten.

Op basis van de adviezen van de fractievoorzitters komt de verkenner met:

- I een voorstel om te beginnen met het formeren van een bepaalde coalitie en
- II met namen van één of meerdere informateurs.)

3. De Tweede Kamer benoemt een informateur of informateurs en formuleert de onderzoeksopdracht voor de informateur(s).
4. De informateur(s) gaat/gaan na of een bepaalde coalitie voldoende politiek perspectief heeft en stelt / stellen met de betrokken partijen een regeerakkoord op.
5. Na afloop van hun werkzaamheden biedt / bieden de informateur(s) hun eindverslag aan de voorzitter van de Tweede Kamer.
6. Tegelijk presenteren de leiders van de coalitiepartijen het regeerakkoord nadat de fracties van die partijen akkoord waren gegaan.
7. De Tweede Kamer stemt in met het advies van de informateur(s) wie de formateur wordt.
8. De formateur overlegt met de coalitiepartner(s) over de verdeling van de ministeries en de bemensing van de ministersposten en staatssecretariaten.
9. De Koning ontslaat het oude kabinet en benoemt en beëdigt de nieuwe ministers.

→ Let op de taken van de informateur(s) en de formateur!

5.1 Wie vormen de regering?

De regering bestaat uit de koning en de ministers

De ministers zijn:

Minsters	portefeuille / departement	partij	partij
Mark Rutte	Algemene Zaken premier	VVD	
Stef Blok	Wonen en Rijksdienst	VVD	
Jeanine Hennis-Plasschaert	Defensie	VVD	
Henk Kamp	Economische Zaken	VVD	
Edith Schippers	Volksgezondheid, Welzijn en Sport	VVD	
Melanie Schultz va Haegen	Infrastructuur en Milieu	VVD	
Ard van der Steur	Veiligheid en Justitie	VVD	
Lodewijk Asscher	Sociale Zaken en Werkgelegenheid vice-premier		PvdA
Jet Bussemaker	Onderwijs, Cultuur en Wetenschap		PvdA
Jeroen Dijsselbloem	Financiën		PvdA
Bert Koenders	Buitenlandse Zaken		PvdA
Ronald Plasterk	Binnenlandse Zaken en koninkrijksrelaties		PvdA
Lilianne Ploumen	Buitenlandse handel en ontwikkelingssamenwerking		PvdA

5.2 Wie vormen het kabinet?

Het kabinet bestaat uit alle ministers van de zittende regering, met hun staatssecretarissen.

5.3 a. Wat is de functie-inhoud van een minister?

Het voorbereiden en uitvoeren van het overheidsbeleid En daaronder vallen:

- **Het opstellen van wetsvoorstellen**
- **Het uitvoeren van door de TK en EK goedgekeurde wetsvoorstellen [wetten]**
- **Het opstellen van een jaarlijkse raming van inkomsten en uitgaven voor het ministerie waaraan leiding wordt gegeven**

b. Wat is een staatssecretaris?

Een staatssecretaris is in feite een “onderminister”, die verantwoordelijk is voor een deel van het beleidsterrein van de minister

In het kabinet-Rutte II zijn er staatssecretarissen bij de volgende ministerie:

Veiligheid en Justitie
Onderwijs, Cultuur en Wetenschap
Financiën
Infrastructuur en Milieu
Economische Zaken
Sociale Zaken en Werkgelegenheid
Volksgezondheid, Welzijn en Sport

Martin van Rijn [“gedoe” over pgb]

Verschil tussen informateur en formateur

5.4 De informateur moet bij de leiders van de politieke partijen die in de Tweede Kamer zitten informatie verzamelen.

In feite gaat dat onderzoek om twee zaken.

Het eerste is heel snel vast te stellen, omdat het over “getallen” gaat.

a. Wat is in dat opzicht belangrijk? (of: om welk getal gaat het?)

**Onderzoeken of partijen die willen samenwerken samen wel een meerderheid aan zetels in de Tweede Kamer hebben
[dus minstens 76 zetels]**

Het tweede “onderzoeksdeel” is een stuk “lastiger”.

b. Waarover gaat dat?

Onderzoeken of partijen wel echt met elkaar willen samenwerken en bereid zijn om “water bij de wijn” te doen als het gaat om de punten in hun partijprogramma, waar ze zo veel aandacht aan hebben besteed tijdens de verkiezingscampagne

c. Wat probeert de informateur te bereiken?

Dat partijen bereid zijn om compromissen met elkaar te sluiten, zodat er een kabinet kan worden gevormd

d. Wat betekent “coalitie”?

Samenwerking van partijen die samen een regering (willen) vormen

e. Wat staat er in een “regeerakkoord”?

Een regeerakkoord of coalitieakkoord is een overeenkomst tussen de fracties van twee of meer politieke partijen in het parlement om samen een coalitieregering te vormen.

Daarbij geldt als voorwaarde dat de coalitieregering met wetsvoorstellen zal komen, die (goed) passen bij de politieke ideeën van de samenwerkende fracties.

5.5 Wat is de taak van de formateur?

**De samenstelling regelen van het kabinet:
Wie van welke partij wordt waarvan minister (of staatssecretaris)**

5.6 Wie zou het eerst in aanmerking komen om een kabinet te vormen?

De lijsttrekker / fractievoorzitter van de partij met de meeste zetels in de Tweede Kamer

5.7 Hoe lang (hoeveel jaar) mag een kabinet “aanblijven” en “regeren”?

Als regel 4 jaar [de volgende verkiezingen voor de TK zijn gepland op 15 maart 2017]

Kabinetscrisis

5.8 Op welke twee manieren kan een kabinetscrisis veroorzaakt worden?

I Als ministers het onderling oneens zijn en blijven

II Als een meerderheid van de Tweede Kamer het kabinet niet meer steunt

5.9 Wat moet er gebeuren als de kabinetscrisis niet is op te lossen?

Nieuwe verkiezingen houden voor de Tweede Kamer

De Staat der Nederlanden is een constitutionele monarchie met een parlementair stelsel

Wat betekent dat?

staat kenmerken van een staat: - verbondenheid van bevolking
- eigen grondgebied
- eigen wetten en bestuur

constitutionele er is een constitutie d.w.z. **grondwet**
In de grondwet is vastgelegd::
- hoe het bestuur geregeld is
(welke functionarissen hebben welke taken)
- welke rechten en plichten burgers en bestuurders hebben

monarchie de functie van staatshoofd wordt toegekend via erfopvolging

parlementair stelsel alle belangrijke besluiten die genomen worden over het bestuur en de samenleving moeten de steun hebben van een meerderheid van de gekozen volksvertegenwoordigers

Landelijke besluiten → Tweede en Eerste Kamer
Provinciale besluiten → Provinciale Staten
Gemeentelijke besluiten → Gemeenteraad

5.10 De ministers vormen het dagelijks bestuur van Nederland. Noem drie taken van de ministers.

Zie: 5.3

5.11 **Wat is de troonrede?**

De jaarlijks troonrede is de bekendmaking van de regeringplannen voor het komende jaar
In de troonrede zijn traditioneel twee elementen te onderscheiden:

I Terugblik op wat in het afgelopen jaar in Nederland en elders in de wereld is voorgevallen

II Aankondiging van plannen en maatregelen op het gebied van wetgeving en bestuur

5.12 Wanneer leest de koning de troonrede voor?

Derde dinsdag van september in de Ridderzaal in Den Haag

5.13 Waarom is de troonrede een officiële bekendmaking voor de “leden van de Staten-Generaal”?

Het is een officiële bekendmaking van de regering aan de gekozen volksvertegenwoordigers

5.14 Wie heeft eigenlijk de “eindverantwoordelijkheid” voor de inhoud van de troonrede?

De minister-president

5.15 In de troonrede staan de regeringsplannen voor het komende jaar. Waarom is het logisch dat daar ook een “rijksbegroting” bij hoort?

De uitvoering van de voorgestelde overheidsplannen kost geld en er zullen ook inkomsten (belastingplan) tegenover moeten staan

Dat overzicht van de raming van uitgaven en inkomsten heet Rijksbegroting

Netto geeft de Nederlandse overheid in 2015 ongeveer € 250 miljard uit

5.16 De rijksbegroting is eigenlijk een serie wetsvoorstellen, uitgesplitst per ministerie. Waar moet - volgens de Nederlandse regels - die rijksbegroting worden ingediend?

Bij de Tweede Kamer, die vervolgens over de wetsvoorstellen gaat debatteren en stemmen

5.17 Hoe wordt de toelichting op de rijksbegroting genoemd?

De miljoenennota

Ministeriële verantwoordelijkheid

5.18 “De koning is onschendbaar” en “staat boven de partijen” en “geeft nooit persoonlijke meningen”.

- a. Wie moet eventueel verantwoording afleggen aan het parlement als er “discussie” komt over wat het staatshoofd en leden van het Koninklijk Huis doen of laten?

De minister-president

- b. Er moet verantwoording worden afgelegd aan het parlement. Wie vormen het Nederlandse parlement?

De Tweede Kamer + Eerste Kamer

Ministers en staatssecretarissen

5.19 Noem twee andere woorden voor “premier”.

Minster-president of regeringsleider

De twee belangrijke taken van de regering zijn:

- voorbereiden en maken van wetsvoorstellen

- uitvoeren van wetten en regels

(die door een meerderheid van de volksvertegenwoordiging moeten zijn goedgekeurd)

**KEER TERUG NAAR DE DEELVRAGEN EN ZORG ER VOOR DAT JE OP DIE DEELVRAGEN BEARGUMENTEERDE
ANTWOORDEN KUNT GEVEN**

6. Het parlement

- Deelvragen: - Wat doet het parlement?
- Hoe is de taakverdeling met de ministers?

Andere namen voor het Nederlandse parlement zijn:

- volksvertegenwoordiging (de gekozen volksvertegenwoordigers)
- Tweede Kamer (150 leden) + Eerste Kamer (75 leden)
- Staten Generaal

een ander woord voor de Eerste Kamer is **Senaat**]

De naam Eerste Kamer wordt niet altijd logisch gevonden.

Want wetsvoorstellen worden eerst behandeld in de Tweede Kamer en daarna pas de Eerste Kamer. Bovendien heeft de Tweede Kamer veel meer bevoegdheden dan de Eerste Kamer.

De twee belangrijke taken van het parlement zijn:

- (mede)wetgeving (=oordelen over wetsvoorstellen)

(een wetsvoorstel van de regering wordt pas een wet als er goedkeuring is gegeven door een meerderheid in de Tweede en door een meerderheid in Eerste Kamer)

- controle op de taken die de regering uitvoert

- 6.1 In de “politieke cultuur” van Nederland is het “poldermodel” erg belangrijk. Wat wordt bedoeld met het begrip poldermodel?

Dat maatschappelijke groepen bereid zijn om met elkaar te overleggen en om met elkaar compromissen te sluiten

[bijv. organisaties van werkgevers en werknemers]

Het parlement: Eerste + Tweede Kamer

Het parlement bestaat uit gekozen volksvertegenwoordigers. Het lidmaatschap van de Eerste Kamer is een deeltijd functie. Het lidmaatschap van de Tweede Kamer is een “vol tijd” taak.

- 6.2 a. De verkiezingen voor de Eerste Kamer zijn “indirect”. Leg uit wat dat betekent.

“Indirect” betekent via een “tussenstap” / niet rechtstreeks door alle kiezers

- b. Wie kiezen de leden van de Eerste Kamer?

Dat doen de leden van de 12 Provinciale Staten

- c. Wanneer kun je gekozen worden in de Eerste Kamer?

Als je (al) in de Provinciale Staten zit

- d. Wie kiezen de leden van de Tweede Kamer?

Alle Nederlanders die stemmen tijdens de verkiezingen voor de Tweede Kamer

Salaris Tweede Kamerlid

De leden van de Tweede Kamer krijgen een onkostenvergoeding voor hun werk: de *schadeloosstelling*. De schadeloosstelling bedraagt bruto per jaar zo'n € 125.000,-- (dat is inclusief vakantie-uitkering en eindejaarsuitkering)

Fracties

- 6.3 Als men praat over het parlement of bijv. de Tweede Kamer, dan lijkt het alsof het gaat om een "eenheid". Toch is dat eigenlijk niet zo. Leg uit.

In een volksvertegenwoordiging zitten volksvertegenwoordigers van diverse politieke partijen

- 6.4 Wat is een fractie?

**Een fractie is een deel van een gekozen volksvertegenwoordiging en dat deel behoort tot een en dezelfde politieke partij of stroming.
[bijv. fractie van de VVD]**

- 6.5 Wat zullen de Kamerleden van de "regeringsfracties" (bijna) altijd doen als de regering een wetsvoorstel indient?

**Ze zullen akkoord gaan met het wetsvoorstel, dus voor stemmen
Want regeringsfracties hebben in het regeerakkoord [zie 5.4e] beloofd de
regeringsvoorstellen te zullen steunen, omdat de ministers tot dezelfde politieke partij
behoren**

- 6.6 Een minister kan natuurlijk geen deel uit maken van de Tweede of Eerste Kamer, maar een minister is wel regelmatig in de vergaderzaal. Soms moet hij of zij zelfs komen. Op elke dinsdagmiddag wordt dat zelfs rechtstreekse op tv uitgezonden. Leg uit waarom een minister naar het parlement zal moeten komen.

**Een minister moet desgevraagd naar de Tweede Kamer of Eerste Kamer moeten komen om uitleg te geven aan de volksvertegenwoordigers over zijn/haar plannen en vooral over wat het gevolg is van de uitvoering van zijn/haar beleid
De minister wordt dan in feite "ondervraagd" en hij/zij zal er voor moeten zorgen dat een meerderheid van de volksvertegenwoordiging steun geeft**

In juni 2015 dienden de fracties van CDA, CU, GL en SP een motie van wantrouwen in tegen de VVD-staatssecretaris Van Rijn. Ook de PVV steunde de motie. Deze fracties vonden dat de invoering van het nieuwe pgb-systeem per 1 januari 2015 onzorgvuldig was en dat de staatssecretaris de Kamer niet volledig heeft geïnformeerd over de uitvoeringsproblemen.

- 6.6.1 Welke twee partijen zullen die motie van wantrouwen zeker niet gesteund hebben in de TK?

6.7 Wat is een belangrijke activiteit van een oppositiepartij?

Het geven van kritiek op wetsvoorstellen en op de manier waarop het regeringsbeleid wordt uitgevoerd

Verhouding regering en parlement

6.8 In Nederland is geen strikte doorvoering van de “trias politica”, want de regering en het parlement “delen” de wetgevende macht. Leg uit hoe die wetgevende macht is verdeeld.

Regering → doet wetsvoorstellen

Parlement → oordeelt over de ingediende wetsvoorstellen [meerderheid geldt]

6.9 Wie was de “uitvinder van de “trias politica”? Gebruik eventueel het register van het lesboek.

Montesquieu

6.10 Wat betekent “trias politica”?

Driedeling van de bestuursmacht

6.11 Wat is het belangrijkste doel van de “trias politica”.

Machtsmisbruik door bestuurders voorkomen

6.12 Welke driedeling is er?

I Wetgevende macht

II Uitvoerende macht

III Rechtsprekende macht

6.13 Welke twee belangrijke taken heeft het parlement?

I (mede)wetgevende taak

II controlerende taak

Wetgevende taak

6.14 Welke vier rechten heeft de Tweede Kamer als het gaat om het uitvoeren van de wetgevende taak? Zorg dat je bij elk recht een goede uitleg kunt geven.

I	recht van initiatief	als de regering zelf geen wetsvoorstel indient over een bepaalde belangrijke zaak, dan kan een lid van de TK (of meerdere leden) zelf een wetsvoorstel maken en indienen
II	recht van amendement	als de regering een wetsvoorstel heeft ingediend bij de TK, dan kan de TK nog wijzigingen aanbrengen
III	recht van budget	de regering moet altijd aangeven (in de begroting) hoeveel geld men denkt nodig te hebben voor het uitvoeren van de plannen, maar het parlement stelt het definitieve bedrag vast [kan dus minder zijn]
IV	recht van stemmen	over elk wetsvoorstel moet gestemd worden

6.15 Welke twee rechten heeft de Eerste Kamer voor de wetgevende taak?

I	recht van budget	de regering moet altijd aangeven (in de begroting) hoeveel geld men denkt nodig te hebben voor het uitvoeren van de plannen, maar het parlement stelt het definitieve bedrag vast [kan dus minder zijn]
II	recht van stemmen	over elk wetsvoorstel moet gestemd worden

Controlerende taak

6.16 Om de controlerende taak goed te kunnen doen, hebben de Tweede en Eerste Kamer vier belangrijke rechten. Noem die en geef bij elk een korte toelichting.

I	schriftelijke vragen stellen	er moet dan door minister binnen drie weken antwoord gegeven worden op de gestelde vragen	
II	mondelijke vragen stellen [is "interpellatie"]	als minstens 30 leden van de Tweede Kamer of de Eerste Kamer dat willen, dan moet een minister met spoed naar de TK of EK komen om uitleg te geven ["spoeddebat"]	
III	indienen van een motie	het doen van een verzoek; meestal aandacht vragen voor een bepaalde zaak of probleem en de minister verzoeken om daar (snel) iets aan te doen	
→!	IV	parlementaire enquête	het houden van een gedetailleerd onderzoek naar een bepaald onderdeel van het gevoerde regeringsbeleid [bijv. mei.juni 2015 parlementaire enquête naar de oorzaken van de "mislukking" van de Hoge Snelheids Lijn [HSL] naar België met de Fyra-treinen

Als een “motie van wantrouwen” wordt ingediend door een lid van de Tweede Kamer en de inschatting is dat een meerderheid bij een stemming zal steunen, dan kan de minister of staatssecretaris “dreigen” met aftreden.

6.17 Wat hoopt de minister daarmee te bereiken?

**Dat er door zijn/haar dreigen geen meerderheid van de Tweede Kamer of Eerste Kamer voor de motie van wantrouwen zal stemmen
[zie bij 6.6.1]**

Want als er wel een meerderheid is, dan kan het zijn dat het hele kabinet de goedgekeurde motie van wantrouwen tegen één minister of één staatssecretaris ziet als een motie van wantrouwen die gericht is tegen de het hele kabinet. Dan bestaat het risico dat het hele kabinet ontslag neemt.

**En dan moeten er nieuwe verkiezingen voor de Tweede Kamer worden gehouden
En dan weten de parlementsleden dus niet of ze wel weer herkozen worden.**

6.17.1 Waarom is het logisch dat een minister “behoort” af te treden als zo’n motie van wantrouwen wordt aangenomen door een meerderheid van de Tweede of Eerste Kamer?

Er is dan bij een meerderheid van de gekozen volksvertegenwoordiging geen steun meer voor die minister en een minister MOET ALTIJD kunnen rekenen op de steun van een meerderheid in het parlement

6.17.2 De minister die een motie van wantrouwen krijgt, overlegt dan altijd wel eerst met de andere ministers. Die kunnen dan eventueel besluiten om allemaal af te treden. Wat moet er gebeuren als alle ministers besluiten af te treden?

Dan moeten er nieuwe verkiezingen voor de Tweede Kamer komen

**Demissionair kabinet = kabinet dat zijn ontslag heeft aangeboden en op een laag pitje blijft doorregeren totdat er een nieuw kabinet is.
Zolang er nog geen nieuwe kabinet is, regelt het demissionaire kabinet alleen maar lopende zaken en neemt het geen belangrijke besluiten meer.**

KEER TERUG NAAR DE DEELVRAGEN EN ZORG ER VOOR DAT JE OP DIE DEELVRAGEN BEARGUMENTEERDE ANTWOORDEN KUNT GEVEN

7. Gemeente en provincie

- Deelvragen:**
- Wat wordt er op provinciaal niveau besloten?
  - Wat wordt op gemeentelijk niveau besloten?

7.1 Nederland is een gedecentraliseerde eenheidsstaat.
Uitgangspunt daarbij is “Decentraal wat kan, centraal wat moet”.
Welke twee gedachten zitten daarachter?

- Lagere overheden (zoals provincie of gemeente) zijn beter op hoogte en kunnen beter bepalen wat nodig / wenselijk is
- Lagere overheden staan “dichter” bij de inwoners en de inwoners kunnen dat bestuur dus makkelijker aanspreken

7.2 Op welke twee beleidsterreinen heeft de provincie een belangrijke taak?

Ruimtelijke Ordening en Milieu

7.3 Wat is een streekplan / structuurvisie?

**Een streekplan is beleidsdocument waarin de politiek-bestuurlijke wensen voor de lange termijn staan, die er voor een gebied [provincie] zijn.
Er moet tussen al die wensen wel sprake zijn van een samenhang [structuur].
Bijv. waar wegen, natuurgebied, landbouw, woningbouw, bedrijvigheid**

Provinciaal bestuur

7.4 Wie zijn de gekozen volksvertegenwoordiging in een provincie?

De Provinciale Staten

7.5 Wat zijn “Gedeputeerden”?

Je kunt ze vergelijken met “ministers”, maar dan voor een provincie

7.6 Door wie zijn ze benoemd?

Door de leden van de Provinciale Staten

7.7 Wie zit de vergaderingen van de Provinciale Staten en van de Gedeputeerde Staten voor?

Commissaris van de Koning

- 7.8 Je zou de Gedeputeerden kunnen beschouwen als “provinciale ministers”.
Als je vanuit die vergelijking kijkt naar hun taken, wat zijn dan de twee hoofdtaken van de Gedeputeerden?
- **Vorbereiden van plannen/voorstellen voor de Provinciale Staten**
  - **Het uitvoeren van besluiten die de Provinciale Staten hebben genomen**

De gemeente

- 7.9 Noteer vijf zaken die de gemeente moet regelen.
- **administratie van de burgerlijke stand**
  - **ophalen van huisvuil**
  - **groenvoorziening /sportvelden / sportaccommodaties**
  - **opstellen van bestemmingsplannen**
  - **regelen van bouwvergunningen**
  - **openbare orde**
  - **regelen van winkeltijden**

- 7.10 Wat zijn bestemmingsplannen?

**Gemeenten zijn volgens de wet verplicht om voor hun hele grondgebied bestemmingsplannen vast te stellen. Een bestemmingsplan regelt heel nauwkeurig de “functie” van de grond: bijv. wonen, werken, groen of verkeer en welke voorwaarden er bij gelden.
Het bestemmingsplan is juridisch bindend voor zowel de overheid als de burgers.**

- 7.11 Noem een voorbeeld waaruit blijkt dat gemeenten financieel voordeel kunnen hebben van de decentralisatie van het bestuur.

Bijv. een gemeente krijgt een vast bedrag voor bijstandsuitkeringen. Als de gemeente er in slaagt om het aantal bijstandsuitkeringen te verlagen, dan kan de gemeente het geld voor een andere gemeentelijke taak gebruiken

Gemeentebestuur

- 7.12 Wie neemt in een gemeente uiteindelijk de bestuursbeslissingen?

De gekozen gemeenteraad

- 7.13 Waarom is dat “logisch” in een democratie?

**De gekozen volksvertegenwoordiging (de meerderheid daarvan) neemt uiteindelijk de besluiten over allerlei voorstellen
Als een meerderheid van de gekozen volksvertegenwoordiging [landelijk, provinciaal of gemeentelijk] beslist kun je stellen dat een meerderheid van de hele bevolking er achter staat**

- 7.14 Door wie worden “wethouders” benoemd?

Door de leden van de gemeenteraad

7.15 De taak van een wethouder kun je vergelijken met de taak van een Gedeputeerde. Wat zijn dus de twee hoofdtaken van een wethouder?

- **Vorbereiden van plannen/voorstellen voor de gemeenteraad**
- **Het uitvoeren van besluiten die de gemeenteraad heeft genomen**

7.16 Wie vormen het dagelijks bestuur van een gemeente en maken (dus) voorstellen voor de gemeenteraad en zorgen er voor dat besluiten van de gemeenteraad worden uitgevoerd?

Het college van burgemeester en wethouders [b en w]